

Citation style

Koreš, František: Rezension über: Martina Hrdinová, Erby ctihodné šlechty slavného Království českého. Edice a analýza dvou erbovníků české šlechty z 80. let 17. století, Praha: Academia, 2013, in: Český časopis historický, 2014, 3, S. 563-564, DOI: 10.15463/rec.1189719816

český časopis historický

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

minality, o normativní ochraně soudního řízení a právního řádu a o útrpném právu. Třebaže každá z kapitol přináší důležité poznatky o dobovém vymezení, zdrojích a vývojových perspektivách jednotlivých trestněprávních ustanovení v časovém rozpětí od 16. do 18. století, pro historii českého státu jsou mimořádně významné zvláště oddíly analyzující ustanovení na pomezí trestního a ústavního práva; osvětlují totiž, „do jakého právního prostředí se ... vedoucí část české společnosti po roce 1627 dostala a jak tato změna právního postavení nutně musela změnit vztah této politické elity k státu i proměnit její právní vědomí“ (s. 25). Jelikož OZZ vycházelo z teorie propadlých (dříve platných) práv, konstruovalo „jednotné právo“ v zájmu vládnoucí dynastie a v duchu postavení panovníka jako jediného zdroje práva. Tato skutečnost se promítla do mimořádné expanze až bezbřehého pojmání klíčového deliktu urážky panovníka (*crimen laese majestatis*), do něhož bylo možné zařadit vše, co se mohlo jevit jako nebezpečné pro zájmy Habsburků. Pod trest ztráty života, cti a veškerého majetku byl postaven nejen jakýkoli odpor či pouhé opoziční jednání, ale také úvahy zpochybňující habsburskou dědičnou sukcesi v zemích České koruny či dokonce pouhý pokus o zákonodárnou iniciativu na zemském sněmu. V souladu se závěrem K. Malého, že v OZZ byl vytvořen „trestněprávní základ absolutistické moci“ (s. 30), umožňující brutálně likvidovat jakýkoli náznak opozice a uplatňovat fiskální zájem na konfiskacích, lze dodat, že šlo zároveň o nástroj k umrtvení politického života a k přerušení staletého vývoje české politické kultury. Zatímco do roku 1620 byla – jakkoli nedokonalá – správa veřejných záležitostí otázkou širší společenské participace na zájmech země, po vydání OZZ šlo i z ústavního hlediska pouze o službu panovníkovi. „Trestní právo obsažené v OZZ mělo především zajistit nedotknutelnost absolutistických principů vlády habsburské dynastie“ (s. 46).

Studie představuje pozoruhodnou ukázkou suverénního rozboru velmi komplikovaného pramene, v němž autor soustavně provádí srovnávací analýzy horizontální (mezi jednotlivými částmi nepřilíši soustavné kodifikace) a vertikální (mezi ustanoveními OZZ a předbělohorskými kodifikacemi zemského i městského práva na jedné straně a mezi OZZ a pozdějšími normami, což byly především Deklaratoria a Novely z roku 1640 a josefinský a tereziánský trestní řád z let 1707 a 1768). Práce Karla Malého je závažným příspěvkem do evropské diskuse o povaze raně novověkého absolutismu, ale zároveň přináší podstatné argumenty také ke kritice naivních představ o habsburské monarchii jako předobrazu Evropské unie.

J. Pánek

Martina HRDINOVÁ

Erby ctihodné šlechty slavného Království českého. Edice a analýza dvou erbovníků české šlechty z 80. let 17. století
Praha, Academia 2013, 694 s., barev. il.
+ 1 CD, ISBN 978-80-200-2196-0.

Oblíbeným tématem na poli bádání o dějinách šlechty jsou projevy symbolické komunikace a způsoby jejího širokého uplatňování. Jednu z cest ke studiu symbolických projevů chování a jednání urozenců nabízí pečlivá interpretace pestré škály heraldických pramenů. Spíše stranou pozornosti však zůstávaly heraldické rukopisy. Vydáním obsáhlé kritické edice erbovníků z osmdesátých let 17. století se pokusila tento stav změnit Martina Hrdinová, která se již delší dobu zabývá vývojem české heraldiky a genealogie v širokém kontextu dějin raně novověké šlechty. Edici dvou tzv. Dírenských erbovníků, uložených v soukromém rodinném archivu Vratislavů z Mitrovic, předchází obsáhlá studie. Hrdinová se v ní zaměřila na otázky po původu, funkci a obsahu vydávaných erbovníků i na život a genealogicko-heraldické zájmy je-

jich autorů Kryštofa Viléma Haranta z Polžic a Bezdržic (1617–1691) a Václava Ignáce Vratislava z Mitrovic (1645–1727). Opřela se o rozmanitou pramennou základnu, v níž se vzácným způsobem prolínaly prameny písemné, ikonografické i hmotné povahy.

Po úvodním rozlišení jednotlivých typů erbovníků a jejich začlenění mezi ostatní heraldické prameny přistoupila Hrdinová ke kodikologickému rozboru Dírenských erbovních rukopisů. Určila způsob jejich vyhotovení, skladbu i autorství. Stranou jejího zájmu nezůstaly ani životopisy tvůrců erbovníků. Autorka plastickým způsobem představila život vysokého vojenského hodnostáře s pozoruhodnou zálibou ve šlechtické heraldice Kryštofa Viléma Haranta z Polžic a Bezdržic, stejně jako o generaci mladšího Václava Ignáce Vratislava z Mitrovic usilujícího s podobným zápallem o vyzdvížení starobylosti českých a moravských rodů. Osudy Václava Ignáce byly navíc úzce spojeny s politickým a společenským vzestupem jeho rodu na počátku 17. století. S bezpečnou znalostí dobových podmínek rodopisné a heraldické činnosti pak autorka rekonstruovala pramennou základnu Harantova a zejména Vratislavova erbovníku a dílo obou šlechticů uvedla do souvislostí s pracemi dalších genealogů. K nejpřínosnějším částem studie patří prosopografická analýza šlechtických rodů, které byly nositeli znaků zachycených v erbovnících, provedená s důrazem na jejich stáří, původ či dosažený sociální status. Rozbor autorka prováděla s využitím elektronického databázového systému, který jí pomohl při zpracování velkého množství údajů.

V druhé části knihy se nacházejí fotografické edice obou erbovníků. Reprodukce jsou doprovázeny katalogem rodů s přepisy souvisejících textů, s heraldickými popisy erbů, identifikací jejich nositelů i odkazy na prameny a literaturu. Kvalitu aparátu podpořil rozsáhlý rejstřík rodů a příložené CD, které obsahuje úplnou elektronickou databázi erbů s informacemi o jejich šlechtických držitelích.

Práce Martiny Hrdinové zaujme pečlivým zpřístupněním dvou dosud téměř neznámých heraldických rukopisů, způsobem kladení otázek a využitím nepříliš rozšířených pramenů. Kniha se tak stává výzvou k zvýšení zájmu o šlechtickou heraldiku a zpřístupňování dalších raně novověkých erbovníků. Zdařilá kritická edice ukázala jednu z možných cest k tematice stojící zatím spíše na okraji badatelského zájmu a vyžadující užší mezioborovou spolupráci.

F. Koreš

19. a 20. století

Marek ĎURČANSKÝ – Tomáš RATAJ – Igor VOTOUPAL (edd.), Josef MERKL
Dějiny královského města Nymburka
Praha, Scriptorium 2012, 279 s.,
ISBN 978-80-87271-59-9.

Nymburský lékař, purkmistr a amatérský historik Josef Merkl napsal na počátku 19. století (dokončeno roku 1819) „Geschichte der k. Stadt Nimbürg“. Trojice archivářů a historiků předložila po bezmála dvou stoletích pečlivou edici Merkelova autografu tohoto rukopisu – vydanou paralelně v německém originále a v českém překladu Tomáše Rataje. Edici je předřazena rozsáhlá úvodní studie (s. 15–55). Zde je Merkel představen jako osobnost, jeho dílo je posouzeno v kontextu dobové historiografie a čtenář je informován o materiálu v osobním fondu J. Merkla v Nymburském archivu. Vysvětlen je i ediční přístup k editovanému textu. Ten je pak opatřen bohatým poznámkovým doprovodem výkladového i textového charakteru. K edici je jako dodatek připojen Merklův starší (patrně nedokončený) a v torzu dochovaný český náběh k dějinám Nymburka a jako druhá příloha dopis Františka Jana Vaváka Merkelovi z roku 1807 o pramenech k dějinám Nymburka. Knihu uzavírá seznam pramenů a literatury, seznam vyobrazení, německé